

УДК 908 (477.7) «1940-2016»

НАТАЛІЯ РЯБЧИКОВА

м. Миколаїв

КРАЄЗНАВСТВО НА МИКОЛАЇВЩИНІ В 60-х – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 80-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Стаття розповідає про розвиток історичного краєзнавства на Миколаївщині в 1960-х – першій половині 1980-х років ХХ століття. Авторка окреслює головні напрямки діяльності професіоналів і аматорів-ентузіастів на тлі зростаючого інтересу суспільства до історії рідного краю. Особливу увагу зосереджено на історії створення Миколаївської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури, її ролі у збереженні історичної пам'яті.

Ключові слова: історичне краєзнавство, історичний музей, краєзнавчий рух, обласний архів, товариство охорони пам'яток історії і культури.

Звертаючись до періоду 60-х – середини 80-х років ХХ століття в Україні, не можна не відзначити суперечливість історичних процесів та напрацювань краєзнавців південного регіону. З одного боку, економічний підйом і період «відлиги» переходять в економічну і політичну кризу, спостерігається загострення соціальних проблем радянської системи, а з іншого – суспільство прагне задоволення духовних й інтелектуальних потреб; і в той час, коли партійним апаратом ініціюється певна «міфологізація» історії радянського періоду зі своїми героями, мучениками, і – «керівною і спрямовуючою роллю партії», суспільство цікавить більш віддалене минуле; на хвилі цього інтересу до минулого краєзнавчий рух, який тільки заявив про себе в 1950-і, стає настільки потужним, що керівництво країною відчуло потребу «приборкати і скерувати» його.

Провідною темою даного дослідження є розвиток історичного краєзнавства Миколаївщини в 1960-і – першій половині 1980-х років ХХ століття, відстеження головних напрямків дослідницької роботи професіоналів та аматорів-ентузіастів на тлі зростаючого інтересу суспільства до історії рідного краю.

Таким чином метою дослідження є аналіз складових краєзнавчого руху на Миколаївщині в 60-х – першій половині 1980-х років ХХ ст. на основі історіографічних напрацювань визначеного періоду, а також аналізу наукових, науково-популярних та публіцистичних видань, в яких розглядалась історія Миколаївщини, аналіз наявних архівних матеріалів. Об'єктом дослідження виступає науково-

дослідницький доробок істориків-краєзнавців Миколаївщини 60-х – першої половини 1980-х років ХХ століття.

Однією із спроб здійснити історіографічний аналіз доробку миколаївських краєзнавців у визначений історичний період є монографія по кандидатській дисертації Бабійчук Г. В. «Історичне краєзнавство Миколаївщини наприкінці ХVIII – на початку ХХІ століття» [1].

В зазначеній роботі подано ґрунтовний аналіз доробку істориків-краєзнавців даного періоду, науково-популярних видань, наявних архівних фондів, але недостатньо досліджується та аналізується доробок журналістів-краєзнавців, музейна діяльність та діяльність Миколаївської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури. Статті Л. Левченко, директора Державного архіву Миколаївської області, «До історії архівної справи на Миколаївщині» [2], Хлопинської Л. Д. «До дати створення краєзнавчого музею у м. Миколаєві» [3], робота доктора історичних наук, В. П. Шкварця «Миколаївці: видатні історики минулого» [4], стаття Котко В. Ф. «П. Д. Мушчинський — дослідатель военной истории» [5] висвітлюють різні сторони розвитку краєзнавчого руху на Миколаївщині та дають уявлення про його багатовекторність в досліджуваній період, масовий характер та основні здобутки.

Аналіз виданих робіт істориків-краєзнавців 60-х – першої половини 1980-х років ХХ століття щодо історії Миколаївщини засвідчує, що основним напрямком досліджень були періоди 1917–1941 років («перші

роки радянської влади», колективізація, індустріалізація і так звана «культурна революція») та 1941–1945 рр. В наукових роботах здійснені спроби не просто узагальнити певний період, а й інтерпретувати в певному руслі, яке й буде в подальшому визнано «канонічним».

Видавництво Академії наук УРСР (Інститут історії) друкує в 1961 році монографію Слинько І. І. «Соціалістична перебудова і технічна реконструкція сільського господарства України (1927–1932 рр.)», в 1963 році – роботу «Культурне будівництво на Україні у 1921–1925 рр.» (автор – Шевчук Г. М.), в яких міститься інтерпретація подій вказаного періоду на півдні України.

Висвітлення історичних подій на Миколаївщині здійснено в монографії 1962 року «Рабочий класс Украины в годы восстановления народного хозяйства» (автор – Диденко Г. Д.), книзі «Робітники України в боротьбі за створення матеріально-технічної бази соціалізму (1928–1932 рр.)», монографії Михайлова О. О. «Допомога міста селу у піднесенні культури» – в них прослідковується тенденційність та відчувається заполітизованість.

Лише поодинокі дослідження свідчать про те, що історики працюють і в інших напрямках, наприклад, монографія Дружиніної Є. І. «Южная Украина в период кризиса феодализма 1825–1860 гг.» (1981 р.) [6]. та «Листування Лесі Українки з М. М. Аркасом» Камінського Ф. Т., видане Науково-інформаційним бюлетенем Архівного управління УРСР в 1963 році [7].

Тема відбудови господарства в післяреволюційні роки розкривалась також на сторінках періодичних видань. Наприклад, газета «Південна правда» друкує фрагмент книги мемуарів Ходченко П. «На риштованнях» – стаття «Народження району», яка розповідає про період відбудови на Миколаївщині 1921–1927 рр. та ін. [8].

Назви більшості газетних статей, наприклад, «Південної правди» цього періоду стали втіленням нової міфології: «Так починали» (про організацію комуні) [17], «Так було придушено заколот» (про розгром петлюрівців), «Шлях до нового життя» (розповідь шахтаря-двадцятип'ятитисячника), «На шлях

соціалістичних перетворень» (автор Кондрацький Л.) тощо.

Подібні публікації присвячувались 50-річчю жовтневої революції в 1967 році, а в 1972 – утворенню СРСР. Так, газета «Південна правда» в 1972 році друкує низку статей «Літопис півстоліття, Миколаївщина в Союзі РСР. 50 розповідей про 50 героїчних років» [10].

Міфологізація захопила також історію Другої світової війни періоду 1941–1944 років. Так, в 1967 році виходить книга В. М. Нем'ятого «Дела бессмертные. Из истории борьбы трудящихся Николаевской области против немецко-фашистских захватчиков 1941–1944 гг.» [11]. Книга розповідала про підпільний рух Півдня України і призначалась для вчителів історії як посібник для проведення уроків та позакласної роботи. Автор узагальнює в ній матеріал з історії рідного краю в період окупації, підводить підсумок 10-річної роботи в музеях, архівах, роботи з матеріалами процесів над військовими злочинцями, використовує спогади членів підпілля. Змістовна, лаконічна, книга була насичена фактами. Цікаво порівняти її з перевиданням 1973 року («Вірність»). З одного боку, автор продовжував дослідження, тому з'явилися нові факти, цифри щодо злочинів окупантів, доповнено біографічні відомості про членів підпілля, світлини, але в той же час в книзі посилено елемент публіцистичності: використано емоційно-оціночну лексику, елементи пейзажу, панорамні описи, додано картини святкування визволення міста. В цьому виданні на перший план виходить саме елемент міфологізації дійсності, тим більше, що підкреслено керівну роль партійних і комсомольських організацій. Зауважимо, що в 1967 році В. М. Нем'ятий жив і працював у Миколаєві, а з 1971 його творча діяльність пов'язана з Інститутом історії партії при ЦК КПУ [12].

У другій половині 70-х років зростає інтерес суспільства до історії рідного краю, на це відгукується публіцистика. Краєзнавці-журналісти в своїх доробках не завжди користувались працями науковців як джерелом своїх публікацій, часто їх розвідки носили самостійний характер, вони працювали з архівними документами, періодикою далекого минулого, і така робота теж заслуговує на

увагу. Наприклад, в 70-х — першій половині 80-х років у газеті «Південна правда» друкується низка публікацій з історії вулиць та мікрорайонів Миколаєва: «Інвалідні хутори», «Звідки ці назви», «Спаське урочище», «Вулиці твої, Миколаїв» (Журавель А. Л.) [13], «Аляуди», «Дикий сад», «Історичний куточок Миколаєва Попова балка» (Крючков Ю. С.) [14], «Ліски», «Соляні», «Стрілка», «Вулицями Миколаєва» (Соломатін П. І.) [15], «Чому в Миколаєві вулиці прямі» (Умеренков О.), «На головній площі» (Ліфанов В.) та ін. [16].

Прагнучи підвищити інтерес читача до історії Миколаєва, редакція газети «Южная правда» в 1985 році провела краєзнавчу вікторину, присвячену 200-річчю міста, в якій взяли участь 200 читачів. Редакція отримала понад 1500 листів. Переможців було нагороджено книгами з краєзнавства з автографами авторів. Результати вікторини свідчили про зростання інтересу мешканців міста до його історії, відзначено було також велике виховне значення подібних заходів [17].

Популяризації історії краю сприяли також путівники П. Виборного «Миколівщина. Путівник по пам'ятних місцях» (1970), «Николаев: Путеводитель» (1979), Гуйвана В. У. «Николаев – город корабелов» (1976), нариси Б. Слободянюка «Вознесенськ. Історико-краєзнавчий нарис» (1972), «Вознесенськ. Нарис» (1978), Н. Пастушенка «Очаков» (1973), П. Виборного, Р. Кучерявого «Первомайськ – нарис» (1977), В. Карпенка «Кінбурнська коса. Нарис» (1977), З. Каткової «Дорогами бессмертия» (1978), В. Петренка «Дума про Баштанку. Нарис» (1979), але деякі з них містили окремі фактичні помилки, на що вказували автори рецензій, розміщених на шпальтах газет, зокрема, П. Соломатін [18].

В 70-х роках особливо активно досліджується тема історії суднобудування, виходять книги нарисів «В ногу с жизнью» (1976), «В победном строю» (1977), «В труде как в бою» (1972), В. Карпенка «Люди і кораблі» (1980) [19], Р. Кац, О. Златопольської, А. Смирнової «Черноморский судостроительный. 1898 - 1972» (1973) [20], О. Умеренкова «Корабелы живут над Бугом» (1983) [21].

Не можна не згадати діяльність військового історика, дослідника воєнної історії Пів-

дня України, журналіста, Заслуженого працівника культури України Петра Мущинського. В період 1962–1984 років ним було опубліковано 1137 нарисів, статей, повідомлень з історії краю. З 1962 р. П. Мущинський був членом ради воєнно-наукового товариства в м. Миколаєві, а з 1980 р. очолював його. Підсумком дослідження Петром Мущинським оборони Миколаївщини можна вважати його книги «На воєнному посту», «На честь подвигу на Інгулі» (1975 р.), «Непокорённый Буг» (1980 р.) [5].

У період, що досліджується, активізувалась науково-експедиційна робота Миколаєвського краєзнавчого музею: одна за одною проходили експедиції зі збору експонатів по місту, в районах області та в інших містах країни. Музеєм проводились археологічні розкопки, які дали багато нових експонатів: антропоморфні стели, теракотові вироби, амфори, бронзові знаряддя праці ХІІ ст. до нашої ери з села Курячі лози Кривоозерського району тощо. Працівники музею активно збирали предмети етнографії сільського та міського побуту, продовжили пошук матеріальних та духовних свідочств про видатних особистостей краю. Музей отримав матеріали інженера В. Рюміна, астрономов Р. Бредихіна, Б. Остащенко-Кудрявцева тощо.

У 70-і роки одна за одною відкриваються філії музею в місті та області: в 1972 році – Очаківський воєнно-історичний музей ім. О. Суворова, в 1975 році – музей «Підпільно-партизанського руху на Миколаївщині в роки Великої Вітчизняної війни» в м. Миколаїв, в 1978 році – музей суднобудування і флоту в м. Миколаїв, в 1982 році – музей художника Р. Судковського в Очакові, в середині 80-х років філіалами краєзнавчого музею стали Первомайський краєзнавчий музей та музей «Партизанська іскра» в с. Кримка Первомайського району. В кінці 70-х – на початку 80-х років в Миколаївському обласному краєзнавчому музеї загальна кількість експонатів досягає 100 тис. одиниць зберігання [3].

У 60-і роки музеї створюються на підприємствах та в установах. Внесок їх керівників – краєзнавців-аматорів у вивчення історії краю є неоціненним. Так, з 1963 року громадським директором народного музею історії заводу

ім. 61 Комунара був Журавель Аким Лазаревич, який проводив значну дослідницьку та просвітницьку роботу як кореспондент газети «Южная правда», обласного радіо і телебачення, виступав з публікаціями в журналі «Судостроение», читав лекції з історії міста, історії суднобудування [22].

Меморіальний народний музей моряків-ольшанців створено в 1972 році. Першим його громадським директором (до 1988 року) був Петро Ярковой, голова обласного штабу походів молоді по місцях «революційної, бойової та трудової слави», лектор товариства «Знання» [23].

Активно велись в цей період, особливо в 1970-і роки, археологічні дослідження. У 1971 році експедиція ІА АН УРСР під керівництвом Г. Т. Коваленка дослідила 4 кургани села Покровка, було знайдено багато поховань різних культур доби бронзи в 1976, 1986 рр., в 1971 році в районі села Луб'янка було знайдено скарб грецьких монет. У 1977 році дослідником Нкітіним В. І. розкопувався курган біля села Поділля, який мав поховання ямної культури та передскіфського часу. Як підсумок цієї роботи, в 1979 році виходить книга «Памятники древних культур Северного Причерноморья» [24]. Продовжуються археологічні дослідження в заповіднику «Ольвія», і узагальнення цієї роботи представлено для широкого читача в збірках Крижицького С., Лейпунської Н. «Ольвія – пам'ять тисячоліть» (1978).

На допомогу науковцям і аматорам в пошуці та обробці документальних матеріалів приходить Миколаївський обласний державний архів, діяльність якого удосконалюється. В 1966 році виходить путівник «Миколаївський обласний державний архів» під редакцією Ш. С. Людковського, який очолює архів у 1952–1983 рр. На той час в архіві налічувалось 300000 одиниць зберігання – матеріалів установ, підприємств і організацій, що діяли на території області з кінця XVIII століття, особисті фонди видатних людей краю; всі фонди були впорядковані, мали описи, на ряд фондів було складено огляди, проводилась робота по створенню систематичного каталогу документів. В описі фондів особистого походження та колекцій того часу можемо знайти листування Миколи Миколайовича

Аркаса з М. Лисенком, М. Кропивницьким та ін., особистий фонд Топорова Адріана Мітрофановича, в якому зберігались рукописи підручників, статей, листування з редакціями газет, журналів, композиторами, громадськими діячами.

У 1969 році введено в експлуатацію новий будинок облдержархіву, проектна місткість схову в якому становила 1,2 млн. одиниць зберігання. Наприкінці 1960-х років було започатковано нову систему каталогів архіву. З'явився каталог фотодокументів, а з 1976 року – каталог фото- та кінодокументів [2].

Безумовно, вагомий внесок у вивчення та популяризацію історії краю зроблений Миколаївською організацією Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Першу обласну установчу конференцію товариства було скликано в 1966 році. Вже на першій конференції піднімалися питання збереження заповідника Ольвія та звучала думка про важливість збереження історичної пам'яті Гардівського острова, піднімається проблема дослідження скіфських курганів у районі Нового Водопою, увічнення пам'яті про повстання козаків 1817 року та ін., що свідчить про небайдужість його членів – як учених-істориків, так і журналістів, аматорів до проблеми збереження історичної пам'яті [25].

При товаристві створюються секції: історико-революційна, архітектури і будівництва, юних дослідників, громадська інспекція з охорони пам'яток та ін. Документи про роботу секцій свідчать, що в перші роки існування спілки робота проводилась активно: розроблялась тематика лекцій для товариства «Знання», готувались тексти лекцій з історії Миколаївщини, проводили лекції в школах, на підприємствах, в державних установах, готувались тексти для радіожурналу, телепередач, організовувались фотовиставки в краєзнавчому музеї, кінотеатрах, навіть у вітринах магазинів. Членами спілки розроблялись макети буклетів та плакатів, картотеки пам'яток історії, археології, архітектури тощо, проводилась роз'яснювальна робота серед населення з питання їх збереження.

З документів секції архітектури і будівництва при Миколаївській обласній організації Українського товариства охорони пам'яток

історії і культури дізнаємось, що в результаті проведеної роботи в 1969 році утверджено 5 пам'ятних місць Запорізького козацтва на Миколаївщині: с. Костянтинівка Братського району, с. Соколи Вознесенського району, с. Кисляківка (с. Лимани) Жовтневого району, с. Мигія Первомайського району, місто Миколаїв – переправа через Інгул. Члени секції спільно з Первомайською районною секцією вивчали пам'ятні місця Запорізького козацтва на Миколаївщині та внесли пропозиції щодо їх позначення. В цих місцях було встановлено пам'ятні знаки. Секцією архітектури і будівництва та громадською інспекцією велось обстеження технічного стану пам'яток, які мали архітектурну та історичну цінність, боротьба за збереження архітектурної неповторності центра міста, і в 1970-х роках була ініційована з цього приводу дискусія на сторінках періодичних видань [26].

У плані роботи секції історичних пам'яток 1971 року знаходимо теми «Пам'ятні місця Запорізького козацтва на Миколаївщині», «Південнослов'янський пансіон на Миколаївщині», «Історія ракетного заводу в Николаєві» – теми, які цікавлять дослідників і сьогодні. На особливу увагу заслуговує боротьба вказаної секції за відновлення пам'ятника героям 1812 року, який після подій революції 1917 року було трансформовано на пам'ятник героям Сиваша. Багато років членами секції велось листування з різними інстанціями, партійними організаціями та державними установами з цього питання, але бюрократичні перешкоди, політичні та особисті амбіції партійних діячів унеможлилювали вирішення цього завдання. Інші пропозиції членів спілки успішно реалізовані: в різні роки членами спілки ініційовано відкриття пам'ятних дошок В. Рюміна, М. Горькому та ін. [27].

Секція археології виступала з пропозиціями щодо основних заходів по збереженню і впорядкуванню заповідника «Ольвія» (1971 рік), проводила експедиції. Так, в 1971 році експедицією членів археологічної секції було обстежено стоянки і поселення різних часів на берегах річки Вісунь, зібрано цікавий археологічний матеріал біля с. Казанка [28].

Підсумком діяльності істориків-науковців та аматорів, громадських діячів та журна-

лістів з вивчення історії краю можна вважати колективну працю «Історія міст і сіл УРСР. Миколаївська область», яку надруковано в 1971 році [29], а в 1981 – російськомовне видання «История городов и сёл УССР. Николаевская область» [30], і хоча тексти цих видань не були вільні від певної тенденційності, їх можна вважати явищем унікальним.

В період, який досліджується, вивченню історії, культури та природи рідного краю надається великого значення як засобу виховної роботи. Документи секції юних дослідників при Миколаївській обласній організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури висвітлюють просвітницько-краєзнавчу роботу шкіл, позашкільних установ та самої секції. З них дізнаємось, що в січні 1971 року учні шкіл області включились в II етап експедиції «В країну знань». Експедиційні загони створювались за різними напрямками: історико-географічно-краєзнавчому, літературному, технічному, образотворчому. Всього було створено 2210 експедиційних загонів, в яких діяло 48 823 учні. Як одну з кращих відзначено роботу школи №12 міста Первомайська: під керівництвом вчителя географії Сергєєва В. С. В школі створено клуб кіномандрівників «Глобус». Відзначено також роботу школи-інтернату № 3 міста Миколаєва. Під час літніх канікул учні школи-інтернату брали участь у розкопках давньогрецького міста Ольвія у складі експедиції АН УРСР. Матеріали, зібрані під час експедиції, були систематизовані та представлені в експозиції шкільного краєзнавчого музею «Наш край у далекому минулому», учнями школи-інтернату створено карту історичних пам'яток стародавньої культури Миколаївщини, в шкільному музеї були представлені предмети матеріальної культури XVIII–XIX століть. Організаторами експедиції відзначено також роботу слідопитів колективу середньої школи № 22 м. Миколаєва, пошукового загону с. Кримка, яким досліджено діяльність молодіжної підпільної організації часів війни «Партизанська іскра» [31].

Слід зазначити, що в 60–80-і роки ХХ століття суспільство розуміє, що особистість виховує не тільки школа, тому дбає про створення такого виховного середовища, яке б

формувало почуття патріотизму, тому не можна не згадати, що в березні 1974 року до 30-річчя визволення Миколаєва відкрито оновлений меморіал ольшанцям-десантникам (архітектори В. П. і О. П. Попови), бюст В. Лягіну. В липні 1976 року на Флотському бульварі відкрито пам'ятник адміралу С. О. Макарову, а в 1985 році — пам'ятник Т. Г. Шевченку.

Як підсумок, зазначимо, що незважаючи на прагнення партійної верхівки СРСР «за політизувати» вивчення історії, нав'язати певну інтерпретацію історичних подій, вивчення історії краю в 60-х – першій половині 80-х років ХХ століття на Миколаївщині цікавить не тільки вчених-краєзнавців, але й аматорів-ентузіастів, коло яких невпинно розширюється, а напрямки діяльності стають багатовекторними. В місті та області зростає кількість музеїв, пам'ятників – суспільство дбає про створення середовища, яке має виховувати громадянина рідної землі; з'являється громадська організація, яка ставить своєю метою збереження пам'яток історії і архітектури. І хоча створення Миколаївської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії і культури було «продиктовано» владою, члени її багато зусиль докладали для виконання своєї основної місії – збереження історичної пам'яті, вели активну просвітницьку роботу. Крім того, в цей період в колі наукових інтересів професіоналів та аматорів з'являються теми і проблеми, дослідження яких викликає інтерес наших сучасників.

Список використаних джерел

1. Історичне краєзнавство на Миколаївщині наприкінці ХVІІІ — на початку ХХІ століття : монографія / Г. В. Бабійчук, В. П. Шкварець; за редакцією В. П. Шкварця. — Миколаїв : Іліон, 2013. — 364 с.
2. Левченко Л. Л. Історія архівної справи на Миколаївщині / Л. Л. Левченко // Миколаївщина: шляхами тисячоліть. — Миколаїв, 2007.
3. Хлопинська Л. Д. До дати створення краєзнавчого музею у м. Миколаєві // Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження. ІІІ Миколаївська обласна краєзнавча конференція. — Миколаїв, 2000. — С. 200.
4. Шкварець В. П. Миколаївці: видатні історики минулого / Про минуле заради майбутнього. Підручник для вищих навчальних закладів. — Миколаїв : Видавництво МДГУ, 2005. — С. 33—36.
5. Котко В. Ф. П. Д. Мушинский — исследователь военной истории / В. Ф. Котко // Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження: ІV Миколаївська обласна конференція. — Миколаїв : Атол, 2002. — С. 218—221.

6. Дружинина Е. И. Южная Украина в период кризиса феодализма 1825–1860 гг. / Е. И. Дружинина. — М., 1981. — 215 с.
7. Камінський Ф. Т. Листування Лесі Українки з М. М. Аркасом // науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. — 1963. — № 4.
8. Ходченко П. Народження району / П. Ходченко // Південна правда. — 1966. — 23 жовтня.
9. Кучерявий Р. Шлях боротьби і перемог / Р. Кучерявий // Прибузький комунар. — 1969. — 8 жовтня.
10. Літопис півстоліття. Миколаївщина в Союзі РСР. 50 розповідей про 50 героїчних років // Південна правда. — 1972. — 26 жовтня.
11. Немятий В. Дела бессмертные / В. Немятий // Из истории борьбы трудящихся Николаевской области против немецко-фашистских захватчиков 1941–1944 гг. — Одесса : Маяк, 1967. — 52 с.
12. Шитюк М. М., Горбуров Є. Г., Горбуров К. Є. Слава і гордість Миколаївщини / М. М. Шитюк, Є. Г. Горбуров, К. Є. Горбуров. — Миколаїв : Шамрай, 2012. — С. 191.
13. Журавель А. Звідки ці назви / А. Журавель // Південна правда. — 1966. — 31 липня.
14. Крючков Ю. Історичний куточок Миколаєва / Ю. Крючков // Південна правда. — 1983. — 22 жовтня.
15. Соломатін П. Ліски / П. Соломатін // Південна правда. — 1986. — 26 грудня.
16. Ліфанов В. На головній площі / В. Ліфанов // Південна правда. — 1981. — 21 січня.
17. Соломатін П. Знатоки рожного города / П. Соломатін // Южная правда. — 1985. — 26 березня.
18. Соломатін П. По родному городу / П. Соломатін // Южная правда. — 1976. — 12 вересня.
19. Карпенко В. Люди і кораблі / В. Карпенко // Очерки. — Одесса : Маяк, 1980. — С. 20
20. Кац Р. С., Златопольська О. М., Смирнова А. І. Черноморский судостроительный. 1898–1972 / Р. С. Кац, О. М. Златопольська, А. І. Смирнова. — Л. : Судостроение, 1973. — С. 27.
21. Умеренков А. Н. Корабелы живут над Бугом / А. Н. Умеренков. — Одесса: Маяк, 1983. — 119 с.
22. Николаевцы. Энциклопедический словарь. — Николаев: Возможности Киммерии, 1999. — С. 138.
23. Николаевцы. Энциклопедический словарь. — Николаев: Возможности Киммерии, 1999. — С. 370.
24. Гребенников В. Б. Пам'ятки археології Веселинівського району / В. Б. Гребенников // Історія. Етнографія. Культура. Нові дослідження: ІV Миколаївська обласна конференція. — Миколаїв : Атол, 2002. — С. 202–208.
25. Державний архів Миколаївської області, Ф.Р. 5642, оп.1, спр. 8(32).
26. Державний архів Миколаївської області, Ф.Р. 5642, оп.1, спр. 10.
27. Державний архів Миколаївської області, Ф.Р. 5642, оп.1, спр. 26.
28. Державний архів Миколаївської області, Ф.Р. 5642, оп.1, спр. 96.
29. Історія міст і сіл УРСР. Миколаївська область. — К. : УРЕ, 1971. — 772 с.
30. История городов и сёл УССР. Николаевская область. — К. : УСЗ, 1981.
31. Державний архів Миколаївської області, Ф.Р. 5642, оп.1, спр. 100.

NATALIA RYABCHIKOVA
Mykolaiv

LOCAL HISTORY IN THE MYKOLAIV REGION AT THE 60s – THE FIRST HALF OF THE 1980s OF THE 20th CENTURY

The article by Natalia Ryabchikova tells about the development of historical local history in Mykolaiv region in the 1960s - the first half of the 1980s of the 20th century. The author defines the main areas of activity of professionals and amateurs-enthusiasts against the background of the growing interest of the society towards the history of the native land. The author pays attention to the history of the creation of the Mykolaiv regional organization of the Ukrainian Society for the Protection of Historical and Cultural Monuments, its role in preserving historical memory.

Key words: historical local lore, museums, local history movement, regional archive, society for the protection of historical and cultural monuments.

НАТАЛЬЯ РЯБЧИКОВА
г. Николаев

КРАЕВЕДЕНИЕ НА НИКОЛАЕВЩИНЕ В 60-х – ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ 80-х ГОДОВ XX СТОЛЕТИЯ

Статья рассказывает о развитии исторического краеведения на Николаевщине в 1960-х – первой половине 1980-х годов XX века. Автор определяет основные направления деятельности профессионалов и любителей-энтузиастов на фоне растущего интереса общества к истории родного края. Особое внимание уделяется истории создания Николаевской областной организации Украинского общества охраны памятников истории и культуры, ее роли в сохранении исторической памяти.

Ключевые слова: историческое краеведение, музеи, краеведческое движение, областной архив, общество охраны памятников истории и культуры.

Стаття надійшла до редколегії 11.10.2017

УДК 94(477.73) «1944–1945»

ОЛЕКСАНДР УСИКОВ
м. Миколаїв
usikovoo@gmail.com

ПОЧАТОК ВІДБУДОВИ ПРОМИСЛОВОСТІ МИКОЛАЇВЩИНИ (1944–1945 РР.)

Метою статті є дослідження процесу та результатів відбудови промисловості Миколаївщини в перші місяці після вигнання німецько-румунських окупантів та наступні 1944–1946 рр. Вже за півроку після визволення області повністю або частково стали до ладу 216 підприємств союзного і республіканського підпорядкування та місцевої промисловості. Автор статті констатує факт того, що незважаючи на величезні труднощі, протягом перших двох років відбудовано понад 300 промислових підприємств області, економічний сектор Миколаївщини увійшов в добу повоєнного розвитку.

Ключові слова: УРСР, Миколаївщина, промисловість, відбудова, робітництво.

Модерна вітчизняна історична наука неабиякого значення надає регіональним дослідженням. Сьогодні в умовах економічної кризи особливої актуальності набувають історико-економічні дослідження. Вирішення завдання промислового розвитку є нагальною потребою сучасної практики державного

будівництва. Важливе значення в його здійсненні належить історичній науці, що володіє багатим досвідом минулих звершень та уроків, винесених з певних прорахунків.

Вивчення й узагальнення досвіду промислового розвитку окремих регіонів, зокрема Миколаївщини в 1944–1945 рр., має велике